

Συντάκτης:

Ημερομηνία Δημοσίευσης: 31/10/2010

Το δημόσιο πανεπιστήμιο που υπερασπιζόμαστε δεν είναι αυτό που υπάρχει...

του Νικου Κοταριδη

Η ρητορεία της κυβέρνησης για τη μεγάλη αλλαγή στα ΑΕΙ βρίθει αναφορών στην «ανάγκη», στην «κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας», στην «καινοτομία και τη διεπιστημονικότητα», την «αξιολόγηση και την κοινωνική λογοδοσία». Ωραία πράγματα, αλλά οι εμπειρίες κακές: με την «αειφόρο και πράσινη ανάπτυξη» συντελέστηκαν οικολογικά εγκλήματα.

Ανάγκη, λοιπόν, φοιτητών και αγοράς. Η ασύμμετρη σχέση, όμως, εργαζόμενων και εργοδοτών, η επονομαζόμενη και ταξική πάλη, καταργήθηκε ήδη διά του νόμου περί συλλογικών συμβάσεων. Κοινωνία της γνώσης και κοινωνία της πληροφορίας ανάγονται στο ίδιο λογικό επίπεδο, διεπιστημονικότητα και συνάντηση ειδικοτήτων, εξομοιώνονται, διά νόμου. «Η ανεργία αντιμετωπίζεται διά της ενίσχυσης του κεφαλαίου που οδηγείται στην επένδυση που παράγει θέσεις εργασίας...» -- κι αυτό διά νόμου.

Ως προς τα ΑΕΙ. Μικρές λεπτομέρειες ανάλογων σχηματοποιήσεων που φωτίζουν ενδεχομένως τις πλέον πολύπλοκες πραγματικότητες, αλλά και τις επιτελεστικές λειτουργίες των νεοφιλελεύθερων ιδεολογημάτων. Στη διεθνή πραγματικότητα, η καινοτομία δεν παράγεται μόνο στο δημόσιο πανεπιστήμιο, κατά τη δυναμική της ερευνητικής και διανοητικής εργασίας. Η γνώση δεν διαχέεται μόνο από εκεί στην κοινωνία ως «εφαρμογή», το πανεπιστήμιο δεν είναι το κέντρο του κόσμου. Στα καθ' ημάς, η «καινοτομία» εστιάζεται πλέον στο πεδίο της συνάντησης ΑΕΙ-κοινωνίας(αγοράς)-εξουσίας, το οποίο εξορθολογίζεται με νέους θεσμούς, προκειμένου να μπει σε τροχιά «παραγωγικότητας» και «αριστείας». Σύμφωνα με τον «απελευθερωμένο» νεοφιλελευθερισμό, στην κοινωνία συντελούνται διεργασίες και απελευθερώνονται δυναμικές ασύμμετρες ως προς τον πνευματικό και τεχνολογικό πλούτο που διαχειρίζονται τα ΑΕΙ ή ως προς την ετοιμότητά τους να συγχρονίζονται και να απαντούν κατά τρόπο «καινοτόμο».

Η «χρήσιμη», «απαραίτητη» και «παραγωγική» επιστημονική κοινότητα

Και επειδή διεθνώς η «καινοτομία» δεν είναι προνόμιο των ΑΕΙ, αλλά μπορεί να παράγεται κάλλιστα στην αγορά με ζηλευτά αποτελέσματα, αν τα ΑΕΙ προσδοκούν (ας κάνουν κι αλλιώς!) ανάλογες επιδόσεις, δεν έχουν παρά να υιοθετήσουν τεχνολογίες οργάνωσης και διαχείρισης ανθρώπινων πόρων, μοντέλα έγκαιρης διάγνωσης και ρεπερτόρια διαχείρισης δυναμικών που αναπτύσσονται και αναδιατάσσουν τις ισορροπίες. Καθώς οποιαδήποτε παρέμβαση χρειάζεται γνώση και επιστήμονες, τα ΑΕΙ, εφόσον προσαρμοστούν, θα αποκατασταθούν ως «χρήσιμα», «απαραίτητα» και «παραγωγικά», μαγνήτης επενδύσεων από την πλευρά του κράτους, της αγοράς ή της οικογένειας. Αλλιώς; Η κοινότητα θα πληρώνεται στο βαθμό που εκπληρώνει την «αποστολή» της.

Μικρή παρένθεση: Στον διεθνή χώρο της «αγοράς μόδας», η έρευνα, η δοκιμή και η καινοτομία αναφέρονται αποκλειστικά στο πεδίο της αγοράς, και μάλιστα όχι ως προσαρμογή σε «ενδυματολογικές ανάγκες» ή κατάφαση αισθητικών αξιών, αλλά ως διαρκής παραγωγή καινοτομίας σε μια στρατηγική σχέση των «οίκων μόδας» με το περιβάλλον τους: δημιουργούν «καινοτόμες» συνθήκες αγοράς, ενώ η ίδια η «καινοτομία» αξιολογείται σε «διεθνείς οίκους» (περιοδικά, πρωινάδικα κλπ.). Εκεί συναντώνται γνωστές ακαδημαϊκές τέχνες, οι επιστήμες της επικοινωνίας, του πολιτισμού, της ιστορίας και της οικονομίας. Διαμορφώνουν, με την ενεργητική και ριζοσπαστική τους παρέμβαση, ενδυματολογικές συμπεριφορές, αισθητικές αντιλήψεις, κοινωνικές ταυτότητες, δημόσιο ήθος, ηγεμονικούς λόγους. Παράγουν «καινοτομία» άκρως παραγωγική (άρωμα σεμνοτυφίας για τη βασίλισσα, μικρές βασίλισσες του ξετσίπωτου στη Μύκονο), εξάγουν διδακτικά πακέτα στα ραφτάδικα του κόσμου, είναι τα «κέντρα αριστείας» που διαχέουν γνώση και «ερευνητικά κέντρα» που προσαρμόζονται ταχύτατα και διαμορφώνουν τις τροπικότητες της μαζικής κουλτούρας...

Και αν αυτό φαίνεται σαχλό ή άσχετο, η έρευνα και η καινοτομία στον κλάδο τροφίμων έχει τη σφραγίδα «καινοτομιών» της αγοράς, που επενδύει και στις ερευνητικές δομές των ΑΕΙ, όπως η Ε.Ε. της «πράσινης ανάπτυξης». Η διατροφική κρίση, η κρίση βιοποικιλότητας είναι έξω από τη φρενήρη αναζήτηση για την «καινοτομία» της πρασινάδας. Το ίδιο στην αγορά φαρμάκων και καλλυντικών κλπ., για να μη μιλήσουμε για τις οικονομικές επιστήμες -- αυτές κι αν πιάστηκαν στον ύπνο της γενναίας χρηματοδότησης που έλαβαν και πήγανε αδιάβαστες κατά την τρέχουσα κρίση από αόρατα «ερευνητικά κέντρα αριστείας» των αγορών και των «διεθνών οίκων αξιολόγησης».

Σε όλο τον κόσμο, το πανεπιστήμιο προσαρμόστηκε σε αυτές και πολλές άλλες πραγματικότητες, λέει η κυβέρνηση. Στη συνθήκη αυτή, η οργάνωση των σχέσεων πολιτικού-ΑΕΙ-κοινωνίας δεν μπορεί να εγκλωβιστεί στον πολιτικό και ακαδημαϊκό μας πολιτισμό: «ανάγκη» για μια αλλά σε μια νέου τύπου συνάντηση της εξουσίας με την επιστήμη, ανάλογης του επείγοντος της προσαρμογής. Αν αποδίδω καλά την κυβερνητική φιλοσοφία, η δυστροπία απέναντι στα κυβερνητικά μέτρα, η δυσαρέσκεια και η οργή της κοινότητας δεν είναι τίποτα άλλο παρά «θόρυβος» των κλυδωνισμών ενός συστήματος που προσαρμόζεται με λιγάκι πιο εντατικούς ρυθμούς από ό,τι αντέχουν οι αδράνειές του. Ελπίζω πάλι να αποδίδω καλά τις εκτιμήσεις των κυβερνητικών, που τώρα πια αξιώνουν όλο το δίκιο για τον εαυτό τους. Ας είναι.

Η περιγραφή αυτή έχει ως αφετηριακή παραδοχή το ότι η πραγματικότητα είναι έτσι, η προσαρμογή δεν μπορεί να γίνει αλλιώς. Εδώ η κυβέρνηση δεν σηκώνει κουβέντα και εδώ αναδύονται τα παρατράγουδα των προτάσεων περί διοίκησης, καθεστώτος καθηγητή-φοιτητή, σχέσεων αγοράς και ΑΕΙ, εξουσίας και επιστήμης. Γι' αυτό και η διαχείριση τέτοιων προβλημάτων εκτρέπεται από τη συνταγματική τάξη, καθώς θέτει εκτός διαλόγου τα μείζονα ηθικοπολιτικά διακυβεύματα που εγείρονται, δεν σηκώνει κουβέντα περί εναλλακτικών σχεδίων και περιστελλει το εύρος του πολιτικού στη «μοναδική λύση».

Στις αυταπάτες που τρέφουν τον αυταρχισμό, στον τόπο αυτής της εξουσίας δεν υπάρχει τόπος για την ουτοπία. Στους τόπους της «αριστείας» και της «καινοτομίας» τους, δεν υπάρχει τόπος για αξίες-εμπόδια στην ανάπτυξη (διαχείριση του σώματος στα μέτρα των εξατομικευμένων υποκειμένων, για την πυροβολημένη αγορά μόδας, βιοποικιλότητα και αειφορία για τους γεωπόνους, ισότητα έναντι του συλλογικού υλικού και πνευματικού πλούτου, για τους οικονομολόγους). Ο σύγχρονος κόσμος, η «διεθνής πρακτική»: μόλυνση του ανθρώπινου και φυσικού περιβάλλοντος, «καινοτομίες» απορρύπανσης, αναπτυξιακή φρενίτιδα του απελευθερωμένου νεοφιλελεύθερου ζώου. Αυτά έρχονται με την σύνδεση πανεπιστημίου-αγοράς και την, ταυτόχρονη, πλήρη αποσύνδεση του πανεπιστημίου από την ακαδημαϊκή του παράδοση. Έχει δίκιο λοιπόν η κυβέρνηση, έχουμε όμως κι εμείς το δίκιο μας. Αρκεί να προσδιορίσουμε το διακύβευμα.

«Τι κάνουμε» λοιπόν;

Σε ό,τι αφορά την τύχη των κυβερνητικών μέτρων, απάντησε η ακαδημαϊκή κοινότητα και οι συλλογικοί της: «Δεν είναι έτσι τα πράγματα, δεν μπορεί να γίνουν αυτά». Από την άποψη της Αριστεράς, επείγει να συγχρονιστούμε με το μεγάλο παιχνίδι: στο τραπέζι πάλι η ιστορική μας προοπτική --που «έρχεται από πολύ μακριά και πάει πολύ πέραν του ΔΝΤ»-- και η εναλλακτικότητα, επιστροφή στη βάση της αυτοσυνειδησίας.

Επί του προκειμένου, δανείζομαι το σύνθημα από τους αναρχικούς: «Το δημόσιο πανεπιστήμιο που υπερασπιζόμαστε δεν είναι αυτό που υπάρχει, αλλά αυτό των σχεδιασμών μας» («ή/και ονείρων», κατά τους συντρόφους). Το οικοδόμημα της τριτοβάθμιας, έχει απ' όλα, τα δικά μας και τα δικά τους. Εδραία κτίσματα, των δικών μας αναφορών, και ετοιμόρροπα, της παρέας Πάγκαλου: πανεπιστήμιο χωρίς αξιοκρατία, χωρίς συμμετοχή στη διεθνή παραγωγή γνώσης και πολιτισμού, που αδιαφορεί για τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα (όπως η ισότητα, η κατανομή του πλούτου, η οικονομική κρίση, το περιβάλλον κλπ.), το πανεπιστήμιο της σπατάλης, της διαφθοράς φοιτητικών παρατάξεων, της αποξένωσης φοιτητών-καθηγητών και της έκπτωσης της διδασκαλίας. Όλα αυτά τα δικά τους είναι όμως και δικές μας αποτυχίες. Τα κόμματα κατσαπλιάδες έκαναν τη δουλειά τους, αλλά αυτοί τουλάχιστον «όλοι μαζί έφαγαν λεφτά».

Το κίνημα για το άρθρο 16 χάραξε τη μεγάλη κόκκινη γραμμή: το πανεπιστήμιο είναι δημόσιος χώρος και οφείλει να παραμείνει δημόσιος θεσμός. Η ισχύς της κυβερνητικής μεταρρύθμισης θεμελιώνεται σε εκκωφαντικές αδυναμίες λειτουργίας και ποιότητας αυτού του δημόσιου θεσμού. Η ισχύς της Αριστεράς θεμελιώνεται στο ότι ήταν στην πρωτοπορία για την υπεράσπιση του δημόσιου χαρακτήρα αυτού του δημόσιου θεσμού. Σήμερα, το στοίχημα για όλους μας δεν μπορεί να είναι, ακόμη μια φορά, η «άμυνα», η «αντίσταση και την ανυπακοή».

Αν είναι να μπούμε στο παιχνίδι, ας εντατικοποιήσουμε τον διάλογο στην κοινότητα, μας και καταφέρουμε να οδηγήσουμε τη σύγκρουση εκεί που ανήκει: στο μέλλον του πανεπιστημίου, της επιστημονικής κοινότητας, των φοιτητών, των εργαζομένων, για ένα καινοτόμο, δυναμικό, ποιοτικό δημόσιο πανεπιστήμιο, ένα «σπουδαίο», δηλαδή κεντρικό και αναντικατάστατο πυλώνα στην κοινωνία --και όχι στην αγορά-- της γνώσης. Εμείς κι αν δεν θέλουμε, κα Υπουργέ, ένα δημόσιο πανεπιστήμιο σαν κι αυτό που υπάρχει.

Ο τόπος του «όλοι μαζί φάγαμε τα λεφτά» είναι όλος δικός τους. Στους δικούς μας τόπους διατηρούνται οι αξίες για την αυτονομία του πανεπιστημίου από την αγορά και την εξουσία. Αυτό σημαίνει ότι οφείλουμε να ενισχύσουμε με κάθε τρόπο την οριοθέτησή του και να παρέμβουμε στους θεσμούς όπου διακυβεύεται. Να ενισχύσουμε τις συλλογικότητες, τα συνδικαλιστικά και ακαδημαϊκά όργανα. Η κυβέρνηση θα επιχειρήσει να δημιουργήσει μέτωπα πάνω στο δίλημμα, «υπέρ ή κατά». Το στοίχημα για την Αριστερά είναι να διεξαχθεί ο διάλογος και να εκτυλιχθεί η σύγκρουση εκεί που ορίζει η συνταγματική τάξη και μια «παράδοση» που έρχεται απ' το μέλλον: στο σύνορο που ορίζει την αυτονομία της ακαδημαϊκής κοινότητας από την εξουσία και την αγορά.

Αν καταφέρουμε να προσδιορίσουμε έτσι τα μέτωπα, τότε ανοίγει ένα ανοιχτό σε παρεμβάσεις και πλούσιο σε ιδέες πεδίο, όπου το «διά ταύτα» θα αναφέρεται σε πραγματικότητες και ανάγκες της κοινωνίας και των καιρών μας, θα απελευθερώσει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των στραμπουλιγμένων από τον κρατικό έλεγχο πανεπιστημίων, θα αναδιατάξει τις διαφορετικότητες της κοινότητας και θα επανακαθορίσει τη συνοχή τους. Το στοίχημα για την κοινότητα είναι να «καινοτομήσει» στην απάντηση, το κέρδος για την κοινωνία θα είναι ο πλούτος των απαντήσεων, η ανάκτηση της ταυτοτικής της εναλλακτικότητας. Έλα Αριστερά στον τόπο σου...

Ο Νίκος Κοταρίδης διδάσκει στο Πάντειο Πανεπιστήμιο